

REČ JÁNA, CHUDOBNÉHO MNÍCHA A KŇAZA Z DAMASKU, K NARODENIU NAŠEJ NAJSVĀTEJŠEJ KRÁĽOVNEJ, MATKY BOŽEJ A VŽDY PANNY, MÁRIE

1. – Podťte, všetky národy, celé ľudstvo, ľudia všetkých jazykov, veku a hodnosti, s radosťou oslavujeme narodenie radosti celého sveta!

Ak synovia Grékov, klamaní mýtmi, ktoré im miatli myseľ a zatemňovali pravdu, so všetkou úctou oslavovali výročia bohov a prinášali im každý podľa svojich možností dary, i narodeniny kráľov, hoci im títo strpčovali celý život, o čo viac by sme si my mali uctiť narodeniny Matky Božej, cez ktorú bol obnovený celý rod smrteľníkov a cez ktorú sa bolesť prvej matky Evy zmenila na radosť!

Eva počula Boží výrok: «Budeš rodiť v bolestiach.» Mária však: «Raduj sa, plná milosti.» Prvá počula: «K svojmu mužovi sa budeš utiekať.» (Gn 3, 16*) Táto však: «Pán s Tebou.» (Lk 1, 28)

Čo teda ponúkžeme matke Slova? Či nie poctu slovom?

Celé stvorenie teda nech oslavuje a ospevuje najsvätejšie narodenie Svätej. Porodila totiž svetu poklad dobier, ktorý nám nemôže byť odňatý.

Cez ňu Stvoriteľ prostredníctvom ľudskej prirodzenosti pretvoril od základu¹ k lepšiemu² každú prirodzenosť.

Veď ak človek, ktorý je medzi duchom a hmotou, je spojivom celého viditeľného a neviditeľného stvorenia, tak stvoriteľské Slovo Božie, keď sa zjednotilo s ľudskou prirodzenosťou, prostredníctvom nej sa zjednotilo s celým stvorením.

Oslavujme teda odňatie ľudskej neplodnosti, pretože bolo odňaté to, čo nás oberalo o dobrá.

2. – Ale prečo sa Panna Matka narodila z neplodnej?

Bolo treba, aby jedinej naozaj novej veci pod slnkom (porov. Kaz 1, 9), najväčšiemu³ zo zázrakov, bola pripravená cesta zázrakmi a aby pomaličky z nepatrnejšieho vyrastalo veľkolepšie.

Mám aj iný dôvod, vyšší a božskejší: prirodzenosť sa vzdala milosti a chvejúc sa neodvážila sa predbehnúť ju. A tak, keď sa mala Panna Matka narodiť z Anny, prirodzenosť sa neodvážila predísť výhonok milosti, ale zostala neplodná, kým milosť nedala vyhnať plodu. Bolo treba, aby sa narodila ako prvorodená tá, ktorá porodila «Prvorodeného zo všetkého stvorenia», v ktorom «všetko spočíva» (Kol 1, 15-17).

Ó blahoslavená dvojica, Joachim a Anna! Celé stvorenie je vám dlžníkom, pretože cez vás prinieslo Stvoriteľovi dar prevyšujúci všetky dary, vznešenú matku, jedinú hodnú toho, ktorý ju stvoril.

Ó blahoslavené Joachimove bedrá, z ktorých vyšiel prečistý zárodok.

¹ «μετεστοιχείωσεν» – doslova «usporiadal vo svojich prvkoch» – Stvoriteľ vytvára nové stvorenie – mení všetky veci prostredníctvom Kristovej ľudskej prirodzenosti v ich podstate, teda v prvkoch, ktoré z nich robia to, čím sú. «Τό στοιχείον» je metafyzicky prvá a najjednoduchšia časť, z ktorej sa veci skladajú. Grécka filozofia považovala tieto prvky (boli štyri – oheň, voda, zem a vzduch) za základ, z ktorého sa skladajú všetky veci.

² «πρὸς τὸ κρεῖττον» – «k lepšiemu»: teda k dokonalejšiemu stavu (porov. Hebr 11, 40); Mária uvádza do nových časov, ktoré privádzajú celé stvorenie k dokonalejšiemu veku.

³ «τὸ τῶν θαυμάτων κεφάλαιον» – možno preložiť aj ako «súhrn zázrakov». V Márii sa sústreďuje súhrn všetkých zázrakov a všetkých divov – Vtelené Božie Slovo, div divov a zázrak zázrakov.

Ó úctyhodné Annino lono, v ktorom z nej pomaličky vzrástlo, stvárnilo sa a narodilo sa presväte dievčaťko.

Ó lono, ktoré si v sebe nosilo oživené nebo, rozsiahlejšie ako priestranosť nebies.

Ó pole, ktoré si prinieslo hromadu životodarnej pšenice, ako povedal sám Kristus: «Ak pšeničné zrno padnuté do zeme neodumrie, zostane samo.» (Jn 12, 24)

Ó prsníky, ktoré ste pridávali tú, čo živila Živiteľ'a sveta!

Ó zázraky zázrakov a paradoxy paradoxov! Patrilo sa, aby nevysloviteľné a blahosklonné Vtelenie Božie predišli také divy.

Ako budem pokračovať ďalej? Mysel' mám uchvátenú, delia si ma strach a túžba. Srdce sa mi chveje, jazyk mám zmätený: nemôžem znieť radosť, som premožený divmi, vášnivé nadšenie ma božsky inšpiruje. Nech je porazená túžba, nech ustúpi strach, nech spieva citara Ducha: «Nech sa radujú nebesia a nech plesá zem!» (Ž 95, 11)

3. – Dnes⁴ sa otvárajú brány neplodnosti a ako božská sa predstavuje panenská brána, z ktorej a cez ktorú Boh, ktorý je v pozadí všetkého jestvujúceho, vstúpi «telesne» (Kol 2, 9) «do sveta» (Hebr 1, 6), ako hovorí Pavol, ten, čo počul «nevysloviteľné» (porov. 2 Kor 12, 4).

Dnes z kmeňa Jesseho vzchádza ratolesť, z ktorej svetu povstane kvet podstatne zjednotený s božstvom. (porov. Iz 11, 1)

Dnes z pozemskej prirodzenosti postavil na zemi nebo ten, ktorý kedysi dávno z vôd upevnil a do výšav pozdvihol oblohu. (porov. Gn 1, 6-8) A toto nebo je oveľa božskejšie a úžasnejšie. Veď Ten, ktorý doň postavil slnko, z nej povstal ako Slnko spravodlivosti. Dve prirodzenosti, aj keď acefali zúria, jedna osoba, aj keď nestoriáni pukajú od hnevu.⁵

Večné Svetlo, ktoré má od vekov svoje jestvovanie z Večného Svetla, nehmotné a netelesné, berie si z nej telo a ako Ženích vychádza zo svojej komnaty (porov. Ž 18, 5-6), ten, ktorý je Bohom, následne sa stáva synom tejto zeme.

Bude sa tešiť, že ako obor prebehne cestu našej prirodzenosti, cez utrpenia bude kráčať v ústrety smrti, zviaže Mocného (porov. Mt 12, 29), vezme si vojnovú korisť – našu prirodzenosť, a privedie do nebeskej zeme blúdiacu ovcu (Mt 18, 12).

Dnes «syn tesára» (Mt 13, 55), všetko zručne tvoriace Slovo toho, ktorý prostredníctvom neho všetko vytvoril, mocné rameno najvyššieho Boha, Duchom, akoby svojím prstom, nabrusil otupenú sekeru prirodzenosti a postavil si živý rebrík, ktorého základ je upevnený na zemi a vrchol je u neho v nebi. Na ňom spočíva Boh a na jeho predobraz hľadel Jakub (porov. Gn 28, 12). Cezeň Boh zostúpil bez toho, že by sa pohol, lepšie povedané, sklonil sa k nám⁶, «zjavil sa na zemi a nažíval s ľuďmi» (Bar 3, 38). Takto zostúpil, blahosklonne sa uponížil, stal sa občanom na zemi, daroval poznanie o sebe samom tým, ktorí sú na zemi.

Na zemi je upevnený duchovný rebrík, Panna, pretože na zemi má svoj pôvod, ale hlavu má v nebi. Hlavou každej ženy je muž, ale pretože ona muža nepoznala, jej hlavou sa podujal byť Boh a Otec. Prostredníctvom Svätého Ducha dohodol zmluvu a vyslal, takpovediac, božskú duchovnú siatbu, svojho Syna a Slovo, všemocnú svoju moc. Z Otcovej láskavosti, nie z telesného spojenia, ale zo Svätého Ducha a Márie Panny, nadprirodzene a bez vnútornej

⁴ Táto pasáž predstavuje poslanie Márie ako prípravu na príchod Boha, ktorý je číry duch, do ľudského tela (ako to vyjadruje pavlovské «telesne») a na jeho zostúpenie z neba do pozemských podmienok. To «dnes», Máriino narodenie, predstavuje ako rozhodujúci dátum pre dejiny spásy. Porov. slovník používaný v Lk 2, 11; 4, 21.

⁵ Ide o bludy prvých storočí. Prvé koncily definovali, že v Kristovi je iba jedna osoba (osoba Božieho Syna) a dve prirodzenosti (božská a ľudská).

⁶ συγκαταβάσις – synkatabasis je príchod Boha na zem, plný dobroty a lásky. Syn Boží, tým, že sa vteliť, stal sa viditeľným a priniesol poznanie Boha, «pravé poznanie» (ἐπίγνωσις). Sv. Pavol povzbudzuje k jeho rastu (Kol 1, 10). Mária tak spolupracuje v tomto priblížení a poznávaní Boha (συγκαταβάσις – ἐπίγνωσις).

zmeny sa Slovo stalo telom a urobilo si stánok medzi nami. Uskutočnilo sa totiž spojenie Boha s ľuďmi prostredníctvom Svätého Ducha⁷.

Kto je otvorený, nech pochopí; (Mt 19, 12) kto má uši na počúvanie, nech počúva! (Lk 8, 8) Nechajme už telesné obrazy! Ó ľudia, božstvo nepodlieha zmenám! Ten, ktorý prvý raz, podľa prirodzenosti, splodil bez toho, žeby podľahol zmene, plodí aj druhý raz, v poriadku spásy, svojho Syna bez vnútornej zmeny.

Svedkom toho je Dávid, predok Boha, keď hovorí: «Pán mi povedal: Ty si môj Syn, ja som Ťa dnes splodil.» (Ž 2, 7) To «dnes» sa však nemá chápať v súvislosti so Splodením pred všetkými vekmi, pretože to je mimo času.

4. – Dnes bola na východe vybudovaná brána, cez ktorú «vojde a vyjde» Kristus; a bude «zatvorená brána» (Ez 44, 3.2), v ktorej je Kristus «bránou oviec» (Jn 10, 7); «jeho meno je východ» (Zach 6, 12), cez ktorý sme dostali prístup k Otcovi, prapočiatku svetiel. Dnes zavanuli vánky dopredu ohlasujúce radosť celého sveta⁸. Zaraduj sa, nebo, tam hore, «zaplesaj, zem», (porov. Ž 95, 11) tam dole, zatras sa, more sveta! V ňom sa zrodila mušľa, ktorá z neba zo záblesku božstva počne a porodí drahocennú perlu – Krista; z nej si «kráľ slávy» (Ž 23, 7.8.9.10) oblečie purpur⁹ tela a navštívi «zajatcov», aby im ohlásil «prepustenie» (Iz 61, 1). Jasaj, prirodzenosť, pretože sa narodila ovečka, z ktorej Pastier oblečie svoje ovce a roztrhá tuniky starej smrteľnosti. Tancuj, panenstvo, pretože, ako povedal Izaiáš, narodila sa panna, ktorá «počne a porodí syna a dajú mu meno Emanuel», teda «s nami Boh» (Iz 7, 14). Vezďte, nestoriáni, a poddajte sa, pretože s nami je Boh. Nie človek, ani posol, ale sám Pán príde a spasí nás (porov. Iz 63, 9).

«Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom», «Boh je Pán a osvietil nás». «Vystrojme oslavu» narodenia Bohorodičky! (porov. Ž 117, 26.27)

Teš sa, Anna, «neplodná, čo si nerodila, rozozvuč sa plesaním a jasaj, čo si nekvílila» (Iz 54, 1).

Plesaj, Joachim, pretože z dcéry «chlapček sa nám narodil, daný je nám syn», «bude sa volať Posol veľkého zámeru» spásy celého sveta, «Mocný Boh»¹⁰. Nech sa hanbí Nestorios a nech si dá ruku na ústa! Dietľa je Bohom; akoby nebola Bohorodičkou tá, čo ho rodí? «Ak niekto nevyznáva, že táto svätá Panna je Bohorodička, je ďaleko od božstva.» Nie je to moje slovo, aj keď je aj mojím: prijal som ho ako hlboké teologické dedičstvo od otca Gregora Teológa.¹¹

5. – Blažený pár, Joachim a Anna, naozaj celý bez poškrvny! Z plodu vášho lona vás rozpoznali, ako kdesi povedal Pán: «Po ovocí ich spoznáte.» (Mt 7, 16) Žili ste bohumilo a hodne tej, ktorú ste zrodili. Viedli ste čistý a zbožný život a priviedli ste na svet skvost panenstva, pannu pred pôrodom, pannu počas pôrodu a pannu po pôrode, jedínú, ktorá zostala vždy pannou aj duchom, aj dušou, aj telom. Bolo potrebné, aby panenstvo vzídené z čistoty

⁷ Úlohy troch božských osôb v poriadku spásy presahujúce sily prirodzenosti zhrňuje takto: dobrota a láskavosť Otca (εὐδοκία), Vtelenie Syna (σὰρξ ἐγένετο), uskutočnené prostredníctvom Svätého Ducha v Panne Márii. Dôležitú úlohu pripisuje Svätému Duchu, ktorý uskutočňuje spojenie Boha s ľuďmi (συνάφεια).

⁸ Výraz prevzatý z liturgických textov byzantského obradu sviatku Narodenia Pána.

⁹ Purpurové farbivo sa získavalo z purpurových mušlí. Grécke slovo «σὰρξ» znamená «telo», ale aj «mäso». A mäso je červenej farby. Preto hovorí, že «si z nej (mušle, čiže Márie) oblečie purpur tela».

¹⁰ Iz 9, 5 (text niektorých rukopisov LXX).

¹¹ Od Gregora Naziánskeho, list 101 (PG 37, 177) adresovaný kňazovi Cleonovi. Sv. Ján z Damasku je žiakom myslenia sv. Gregora Naziánskeho, ku ktorého otcovstvu sa priznáva, predovšetkým kvôli učeniu o vtelenom Slove a o Trojici. V spisoch sv. Jána citácie sv. Gregora veľmi časté.

prinieslo, spôsobom nie telesným, jediné prvorodené Svetlo z dobroty toho, ktorý ho netelesne plodí. Neplodiace, ale stále plodené, ktorého jedinou osobnou vlastnosťou je byť plodeným.¹²

Ó, koľké zázraky a aké zmluvy sa udiali v tomto dievčatku: plodenie neplodnosti, rodiace panenstvo, zlúčenie božstva a človečenstva, utrpenia a netrpnosti¹³, života a smrti, kým vo všetkom nebude horšie prekonané lepším. A všetko toto pre moju spásu, ó Vládca! Tak si ma miloval, že ju neuskutočnili ani anjeli, ani žiadne iné stvorenie, ale podobne ako prvé stvorenie, tak si sám vytvoril aj nové stvorenie. Preto jasám, chválím sa a radujem! A vraciam sa znovu k prameňu divov. A uchvátený prúdom radosti znovu rozozvučujem gitaru Ducha a spievam božský hymnus na oslavu narodenín.

6. – Ó prečistý pár duchovných hrdličiek¹⁴, Joachim a Anna! Vy, ktorí ste dodržiavali zákon prirodzenosti, čistotu, boli ste uznaní za hodných toho, čo presahuje prirodzenosť: zrodili ste svetu Božiu Matku, ktorá nepoznala muža. Vy, čo ste žili zbožne a bohumilo v ľudskej prirodzenosti, teraz ste zrodili dcérku, ktorá je nad anjelmi a vládne anjelom. Ó pôvabná a sladká dcérka! Ó ľalia, ktorá vyrástla medzi trnami (porov. Pies 2, 1.2) z najušľachtilejšieho a nanajvýš kráľovského Dávidovho kmeňa! Cez teba sa kráľovstvo obohatilo o kňazstvo. Skrze teba sa udiala «zmena zákona» (Hebr 7, 12) a odhalil sa duch skrytý v litere. (Porov. 2 Kor 3, 6; Rim 7, 6) A kňazská hodnosť sa preniesla z kmeňa Léviho na Dávidov. Ó ruža vzídená z trní Židov a naplňujúca všetko božskou vôňou! Ó dcéra Adama a Matka Boha! Blažené bedrá a lono, z ktorých si vzišla. Blažené ramená, čo ťa nosili, a pery, ktoré ochutnali tvoje čisté bozky, výlučne pery rodičovské, keďže si bola vo všetkom vždy pannou.¹⁵

Dnes je pre svet začiatok spásy. «Volajte Pánovi¹⁶, celá zem, spievajte, radujte sa a hrajte.» Pozdvihnite svoj hlas, «pozdvihnite, nebojte sa» (Iz 40, 9), pretože sa vám vo Svätej Probatike (= Ovčej bráne)¹⁷ narodila Božia Matka, z ktorej sa zapáčilo narodiť sa Božiemu Baránkovi, ktorý sníma hriech sveta.

Poskakujte, vrchy, rozumové prirodzenosti¹⁸, obrátené k výškam duchovnej kontemplácie! Narodil sa najvýraznejšie sa týčiaci Pánov vrch¹⁹, ktorý presahuje a prevyšuje každý pahorok a každý vrch, teda výšku anjelov aj ľudí, z ktorého sa bez zásahu ľudskej ruky ráčil odlomiť uholný kameň, Kristus, jedna osoba spájajúca rozdelené veci: božstvo a človečenstvo, anjelov a ľudí, pohanov a Izrael podľa tela v jeden duchovný Izrael. (1 Kor 10, 18; Ef 2, 14-22) «Vrch Boží, úrodný vrch! Vrch bohatý a vrch úrodný, vrch, na ktorom sa rozhodol prebývať Boh.» (Ž 67, 15-16)²⁰ «Božský voz obklopený myriádami» bytostí, ktoré «sa

¹² Tu sa odráža teologické učenie o Najsv. Trojici. Princípom pre rozlíšenie božských osôb je vzťah medzi nimi. Vzťahom medzi Otcom a Synom je práve plodenie. Otec plodí Syna a tým sa od neho odlišuje. Podstata bytia zostáva spoločná. Byť plodeným je jediná vlastnosť, ktorá odlišuje Otca od Syna.

¹³ ἀπάθεια – slovo, ktoré vyjadruje neschopnosť Boha trpieť pre jeho nemateriálnosť a jednoduchosť. Boh trpí len ako človek, teda Ježiš Kristus, druhá božská osoba, trpí len prostredníctvom ľudskej prirodzenosti, s ktorou je hypostaticky spojená.

¹⁴ Lv 5, 7; 12, 8 citované v Lk 2, 24.

¹⁵ Toto je typická pasáž autorovho myslenia: starý poriadok (prirodzený zákon a judaizmus) je nahradený novým vyšším poriadkom Kristovej milosti. Je to «zmena zákona», dôležitá téma Listu Hebrejom.

¹⁶ Ž 97, 4; autor cituje text LXX a preto prinášam preklad tohto textu. ἁλλαλάξατε – slovo, ktoré vyzýva k bojovému pokriku, ἀλαλά bol bojový pokrik, ktorý vojaci pozdvihovali, keď sa začínala bitka.

¹⁷ Ἡ προβατικὴ (πύλη) – Ovčia brána – v Jeruzaleme.

¹⁸ Porov. Ž 113, 4. Vrchy sú tu obrazom kontemplatívnych myšlienok.

¹⁹ Porov. Mt 5, 14. Svätosť Kristových učeníkov nemožno ukryť, ako nemožno ukryť mesto postavené na vrchu. Mária je v tomto najžiarivejším príklade. Je vrchom, ktorý je vidieť zovšadiaľ.

²⁰ LXX prekladá slovo Bášan v masoretskom texte ako «πίου», teda «úrodný, hojný».

tešia» božskej milosti: myslím cherubínov a serafínov. (Ž 67, 18) Vrchol je svätejší ako Sion, ktorý nezahľuje ani dym, ani tma, ani búrka, ani hrozivý oheň, ale osvetľujúca žiara presvätého Ducha. Tam Božie Slovo Duchom, akoby svojím prstom, napísalo Zákon. V Márii sa však zo Svätého Ducha a z jej krvi samo Slovo stalo telom a dalo seba samo našej prirodzenosti za účinnejší liek spásy. Tam na púšti bola manna. V nej, Márii, je ten, čo manne dal sladkosť. (Múd 16, 21)

Nech sa chýrny stánok, ktorý na púšti postavil Mojžiš z všakovakého drahocenného materiálu, a ešte pred ním stánok otca Abraháma, skloní pred živým a duchovným stánkom Božím. Tento sa nestal príbytkom Božej moci, ale spôsobom podstatným osoby Syna a Boha. Archa celá pokrytá zlatom, aj zlatá urna nosiaca mannu, aj svietnik, aj stôl, a všetky starodávne veci nech uznajú, že sa s ňou nemôžu porovnávať. Jej predobrazu sa preukazovala úcta, nakoľko to boli tiene ozajstného prototypu.

7. – Dnes pripravil novú knihu všetko tvoriaci Boh Slovo, ktorého Otec nechal vytrysknúť zo srdca, aby ho do nej, akoby perom, vpísal Duchom, Božím jazykom.²¹ Dal ju mužovi, ktorý poznal písmená, ale nečítal. Jozef totiž nepoznal Máriu, ani moc jej tajomstva.²²

Ó presvätá dcérka Joachima a Anny! Zostala si ukrytá pred «Kniežatstvami a Mocnosťami» i pred «ohnivými šípami Zlého». (porov. Ef 6, 12.16) Prebývala si na svadobnom lôžku Ducha a bola si chránená v neporušenosti, aby si sa stala Božou Nevestou a Matkou Boha podľa prirodzenosti.

Ó presvätá dcérka, ktorá sa objavuješ na matkiných rukách, a naháňaš strach odbojným silám!

Ó presvätá dcérka kĺmená mliekom z prs a obklopená anjelmi!

Ó Bohom vytúžená dcérka, sláva tých, čo ťa vychovali: blahoslavenou ťa budú volať z pokolenia na pokolenie, ako si pravdivo tvrdila.

Ó dcérka hodná Boha, krása ľudskej prirodzenosti, náprava pramatky Evy! Skrze tvoje materstvo sa totiž tá, čo padla, vzpriamila.

Ó presvätá dcérka, nádherný lesk žien! Ved' ak prvá Eva upadla do previnenia a skrze ňu, ktorá sa nechala zotročiť hadom proti praotcovi, «vošla smrť» (Rim 5, 12; Múd 2, 24), tak zasa Mária sa dala bezvýhradne do služby Božej vôle, podviedla podvodného hada a priniesla svetu nesmrteľnosť.²³

Ó dcérka, vždy panna, ktorá si k počatiu nepotrebovala muža! Ten, ktorého si počala, má totiž svojho vlastného Otca.

Ó pozemské dievčatko, ktoré si, ako Matka Božia, na rukách nosilo Stvoriteľa! Nech súťažia veky, ktorý z nich sa môže pýšiť tvojím narodením! No súťaž vekov vyhrala

²¹ Celá fráza sa inšpiruje žalmom Ž 44, 2. «Nová kniha» sa zdá byť narážkou na Iz 8, 1 a 29, 11.

²² Damaský tu predvádza svoje rečnícke umenie pre neho typické. Využíva možnosti gréčtiny, jej lexikálnu a morfológickú bohatosť, ako aj podobnosť slov. Antinómie mu pomáhajú vovádzať poslucháča do tajomstva. Napr.: «οὐκ ἀνέγνω» (nečítal), «οὐ γάρ ἔγνω» (nepoznal totiž). Posledný výraz používa v dvoch významoch: v biblickom význame to znamená, že Jozef s Máriou manželsky nespoluňažovali, a druhý význam naznačuje Jozefove rozpaký pred Máriiným počatím zo Svätého Ducha.

²³ Tu je ďalší príklad Damaského majstrovstva antinómiami vyjadrovať tajomstvo, ako aj teologického využitia syntaxe a morfológie. Eva je «διακονησαμένη τῷ ὄφει» («zotročená hadom») a Mária je «ἐξυπηρετησαμένη τῷ θεῷ βουλήματι» («bezvýhradne oddaná Božej vôli»). Gramaticky používa rovnaké slovesné tvary a pri substantívach rovnaké pády. Obidve participiá majú význam služobnej podriadenosti, avšak prvé naznačuje otroctvo diablu a druhé úplné vydanie sa Božej vôli v láske. Je to antinómia Evy a Márie, hada a vôle Božej, otroctva a láskyplnej vydanosti, smrti a nesmrteľnosti. Toto rečnícke majstrovstvo, založené na antinómiách, a k ich vyjadreniu využívajúce aj gramatické možnosti jazyka, nie je preto nikdy úplne preložiteľné.

predurčená vôľa Boha, ktorý stvoril aj «svet», (Hebr 1, 2)²⁴ a poslední sa tak stali prvými, (porov. Mt 20, 16) majú podiel na tvojom Narodení. Skutočne si sa stala cennejšou ako celé stvorenie, pretože len z teba si Stvoriteľ vzal podiel, prvotiny našej múky.²⁵ Jeho telo je z tvojho tela, jeho krv z tvojej krvi. Mlieko tvojich prs pil Boh a tvoje pery sa dotýkali pier Boha. Nepochopiteľné a nevysloviteľné divy! Boh celého sveta predpoznal teba ako hodnú a zamiloval si ťa. Milovanú ťa predurčil, «v posledných časoch»²⁶ ťa priviedol k existencii a vybral ťa za Matku Bohorodičku a živiteľku svojho vlastného²⁷ Syna a Slova.²⁸

8. – Hovorí sa, že protiklady sú liekmi na protiklady. Ale protiklady nie sú z protikladov. Aj keď všetko vo svojej prirodzenosti jestvujúce splieta sa prostredníctvom protikladov, nejestvuje to len tak. Ako totiž hriech je vrcholne hriešny, pretože mi prostredníctvom dobra zaisťuje smrť, tak Autor dobier nám zaisťuje jestvujúce dobro prostredníctvom protikladov: «Kde sa totiž rozmnožil hriech, tam sa ešte viac rozmnožila milosť.» (Rim 5, 20) Veď keby sme boli ustrážili prvé spoločenstvo s Bohom, neboli by sme bývali uznaní za hodných väčšieho a neuveriteľnejšieho²⁹. Teraz teda sme boli kvôli hriechu zbavení uznania za hodných prvého spoločenstva, keď sme neustrážili to, čo sme dostali. Boží súcit nám však priniesol milosrdenstvo a prijatie a naše spoločenstvo sa upevnilo. Ten, ktorý nás prijal, (porov. Rim 5, 17) má totiž moc zachovať naše zjednotenie nepretrhnuté.

Lebo celú mravne skazenú zem zachvátilo smilstvo (Oz 1, 2) a Pánov ľud naplnený «duchom smilstva» (Oz 4, 12) sa vzdialil od Pána, svojho Boha, ktorý si ho získal «mocnou rukou a zdvihnutým ramenom»³⁰, «v znameniach a zázrakoch»³¹ ho vyviedol z faraónovho «domu otroctva»³², previedol ho cez Červené more a ukazoval mu cestu, «cez deň v oblaku a cez celú noc vo svetle ohňa» (Ž 77, 14). A ich srdce sa obrátilo k Egyptu: a «Pánov ľud» sa stal «Pánovým nie ľudom» a «omilostený» sa stal «nie omilosteným» a «milovaný» nie «milovaným». (porov. Oz 2, 25 cit. v Rim 9, 25)

Preto sa teraz rodí panna, ktorá je v kontraste s prarodičovskou nečistotou, je zasnúbená samému Bohu a rodí Božie milosrdenstvo. A ten, ktorý predtým bol «Pánovým nie ľudom», bol ustanovený za «Pánov ľud», «nie omilostený» bol omilostený a «nie milovaný» sa stal milovaným. Z nej sa totiž narodil milovaný Boží Syn, v ktorom Boh našiel zaľúbenie.³³

²⁴ Slovo «svet» je v gréckom texte identické so slovom «vek». Grécke slovo «αἰών» znamená «vek, éra, obdobie», ale v pluráli aj «svet, boží poriadok» ako «priestorový pojem stvorenia, ktoré má svoj začiatok a trvá dlhý, ale nie neobmedzený čas».

²⁵ Porov. Nm 15, 20. «Múka», presnejšie povedané «zamiesenie múky» - Izraeliti ju obetovali Bohu ako prvotinu – symbolizuje našu ľudskú prirodzenosť, ktorú prijal Boh-Slovo pri Vtelení, keď «mocou Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny a stal sa človekom» (Nicejsko-carhradské vyznanie viery).

²⁶ 1 Pt 1, 20. «Posledné časy» znamenajú mesiášsku éru.

²⁷ Doslova hovorí: «Syna a Slova patriaceho do jeho domu, do jeho rodiny» («τοῦ οἰκείου Υἱοῦ καὶ Λόγου»). Syn je rovný Otcovi a má tú istú božskú prirodzenosť, ako to vyjadril Prvý nicejský koncil (325).

²⁸ Toto je slávnostný výrok o predurčení Matky Božej vzhľadom na jej podstatnú úlohu v spasiteľskom diele (porov. Rim 8, 29-30).

²⁹ «παράδοξοτέρας» - «neočakávané». Vďaka pádu prvých rodičov sme dostali spoločenstvo s Bohom, ktoré presahuje všetky naše očakávania. Západná liturgia to ospevuje v liturgii veľkonočnej vigílie ako «felix culpa», teda ako šťastnú vinu, ktorá nám priniesla takého vznešeného Vykupiteľa.

³⁰ Typicky deuteronomistický výraz – Dt 4, 34; 5, 15; 6, 21; 7, 8; 9, 26; 26, 8; ale aj Ex 6, 1; 6, 6; 32, 4.

³¹ Tiež deuteronomistický výraz – Dt 4, 34; 26, 8; 34, 11; nachádza sa aj Múd 10, 16; 39, 21;

³² Ex 13, 3; 13, 14; Dt 5, 6.

³³ Mt 3, 17; 12, 18; 17, 5; Mk 1, 11; 9, 7; Lk 3, 22; 2 Pt 1, 17.

9. – «Bujný vinič»³⁴ vzišiel z Anny a rozvinul sa do strapca sladkosti, nektárového nápoja³⁵ pre pozemšťanov, ktorý prúdi do večného života. (porov. Jn 4, 14) Joachim a Anna si zasiali «pre spravodlivosť»³⁶ a zožali «ovocie života». Zažali si «svetlo poznania», usilovne hľadali Pána a prišlo k nim ovocie spravodlivosti³⁷. Neboj sa³⁸, zem! «Synovia Siona, radujte sa v Pánovi, vašom Bohu», lebo vykvitla púšť a neplodná priniesla svoj plod. (Joel 2, 21-23) Joachim a Anna, akoby duchovné hory, ktoré kvapkajú mušť! (Joel 4, 18; Am 9, 13)

Raduj sa, preblahoslavená Anna, pretože si zrodila dievča! Toto dievča je totiž Matkou Božou, bránou svetla, prameňom života a rozpúšťa obžalobu voči ženám.³⁹ «O priazeň» tejto ženy «sa budú uchádzať veľmoži národa». (Ž 44, 13)⁴⁰ Tejto žene sa budú klaňať králi národov a budú jej prinášať dary. Ty privedieš toto dievča pred Boha, Kráľa všetkého, «odetú», akoby «zlatými tkanivami»⁴¹, krásou čností a ozdobenú milosťou Ducha, ktorej «sláva je vo vnútri»⁴². Slávou každej ženy je totiž muž prichádzajúci z vonku. Sláva Bohorodičky však je vo vnútri – plod jej lona.

Ó ľúbezna žena, trikrát blahoslavená! «Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho života.» (Lk 1, 42) Ó žena, dcéra Dávidova a Matka Boha, Kráľa všetkého. Ó živé veľdielo, z ktorého sa potešil Boh Stvoriteľ.

Má myseľ, ktorej vládne Boh a ktorá je pozorná iba na Boha. Každá jej túžba sa obracia za jediným hodným túžby a lásky, jej hnev však proti hriechu a proti jeho pôvodcovi. Budeš mať život, ktorý bude nad prirodzenosťou. Nebudeš ho mať však pre seba, ani si sa nenarodila pre seba samú. Budeš ho mať pre Boha, skrze ktorého si prišla k životu a s ktorým budeš pracovať na spásu celého sveta. Takže skrze teba sa naplní pôvodný Boží plán Vtelenia Slova a nášho zbožštenia. Tvojou túžbou je žiť sa Božími slovami a nimi sa kŕmiť⁴³ ako «plodonosná oliva v dome Božom» (Ž 51, 10; Oz 14, 7), ako «strom zasadený pri prameňoch vôd» (Ž 1, 3) Ducha, ako «strom života» (Zjv 22, 2), ktorý priniesol svoj plod v jeho predvídanom čase – Božie Vtelenie a Večný život pre všetkých. Pestuješ každú myšlienku, ktorá živí a je užitočná pre dušu, no od každej povrchnej a duši škodlivej sa odvraciaš skôr, ako by si ju ochutnala. Oči sa ti «ustavične upierajú na Pána» (Ž 24, 15) a vidia večné a «neprístupné svetlo». (1 Tim 6, 16) Uši počúvajú Božie slovo a kochajú sa citarou Ducha, skrze ktorého prišlo Slovo a stalo sa telom. Nozdry sú očarované vôňou ženichových olejov. On je božským pomazaním, ktoré sa dobrovoľne celkom vylieva⁴⁴ a pomazáva jeho

³⁴ Oz 10, 1; porov. Ž 127, 3.

³⁵ Nápoj bohov vo forme vzácneho vína červenej farby. Sv. Ján sa nevyhýba ani symbolom z pohanskej mytológie, aby vyjadril bohatstvo božských darov, ktoré ľudstvo dostalo v Ježišovi Kristovi skrze Bohorodičku.

³⁶ Oz 10, 12; porov. Iz 61, 11. «Pre spravodlivosť» sa tu chápe v zmysle finality. Teda siali s úmyslom, aby dosiahli spravodlivosť, inými slovami «kvôli spravodlivosti», «s cieľom spravodlivosti»...

³⁷ Celá fráza je ešte inšpirovaná textom LXX úryvku Oz 10, 12, ktorého slovenský doslovný preklad je: «Sejte si pre spravodlivosť, žnite pre ovocie života, zažnite si svetlo poznania, usilovne hľadajte Pána, kým k vám nepríde ovocie spravodlivosti.»

³⁸ Doslova «maj odvahu».

³⁹ Autor používa stále ten istý výraz «θηλυς», ktorý znamená «ženského pohlavia». Chce zdôrazniť významné postavenie Márie medzi ženami a jej význam pre dôstojnosť ženy.

⁴⁰ Text LXX hovorí doslova: «Bohatí národa budú prosieť o jej prítomnosť (τὸ πρόσωπόν).» Budú si žiadať vidieť ju a byť ňou chránení. Časté citovanie tohto „kráľovského“ žalmu podčiarkuje Máriinu kráľovskú hodnosť.

⁴¹ Presnejšie «zlatými strapcami», ktorými sa zdobili izraelské ženy.

⁴² LXX prekladá «slávna je vo vnútri» ako «jej sláva je vo vnútri».

⁴³ «Παίινεσθαι» znamená doslova «stávať sa tučným, priberať».

⁴⁴ Autor tu používa slovo «κενόω», ktoré je narážkou na Pavlove vyjadrenia o upokorení sa Božieho Syna pri Vtelení (Flp 2, 7). Kristus sa zriekol seba samého a svojich privilégií vyplývajúcich z jeho rovnosti s Bohom a doslova sa vyprázdnil («ἐκένωσεν»), stáva sa chudobným, podobným nám vo všetkom, okrem hriechu, aby tak zbožštil našu ľudskú prirodzenosť a urobil ju účastnou na živote Boha.

človečenstvo: «Olej rozliaty je tvoje meno», hovorí Písmo. (Pies 1, 2) Pery oslavujú Pána a pritískajú sa k jeho perám. Jazyk a hrdlo rozoznávajú slová Božie a okusujú božskú sladkosť. (porov. Ž 118, 103) Srdce čisté a nepoškvrnené, zahľadené a zamilované do nepoškvrneného Boha. Lono, v ktorom prebýval Bezmedzný a prsníky mlieka, z ktorého sa živil Boh, dieťa Ježiš. Brána Božia, ktorá zostala vždy Pannou. (Ez 44, 2)⁴⁵ Ruky nosia Boha a kolená sú trónom vznešenejším ako cherubíni. Skrze ne sa upevňujú «ruky sklesnuté» a «podlomené kolená» (Iz 35, 3). Nohy sú vedené Božím zákonom, akoby pochodňou plnou svetla, a utekajú za ním bez toho, že by sa obracali späť, kým milovanú nepritiahnu k milovanému⁴⁶. Celá je chrámovým nádvorím Ducha, celá «mestom Boha» živého, ktoré «obveseľujú riečne ramená» (Ž 45, 5), vlny milostí Ducha Svätého. Je «celá krásna», celá «blízko» Boha. Tá, čo vystúpila nad cherubínov a bola vyzdvihnutá nad serafínov, dostala titul „priateľka Boha“. (Pies 4, 7)⁴⁷

10. – Ó zázrak prevyšujúci všetky zázraky! Žena sa stala väčšou od serafínov, pretože sa objavil Boh ako taký, čo sa stal «len o niečo menší od anjelov». (Ž 8, 6) Nech zmĺkne premúdry Šalamún a nech nehovorí: «Nič nové pod slnkom.» (Kaz 1, 9)⁴⁸ Ó Panna, plná Božej milosti; svätý chrám Boží, ktorý postavil mystický Šalamún, kráľ pokoja, a v ňom prebýval. Nie je okrášlený zlatom ani neživými kameňmi, ale namiesto zlatom sa leskne Duchom. Namiesto cenných kameňov má drahocennú perlu, Krista, žeravý uhlík (Iz 6, 6-7) božstva. Popros ho, aby sa dotkol našich pier, aby sme mu očistení zaspievali s Otcom a Duchom volajúc: «Svätý, svätý, svätý, Pán Boh zástupov» (Iz 6, 3), jedna prirodzenosť v troch osobách.

Svätý Boh⁴⁹ a Otec, ktorému sa zapáčilo v tebe a z teba dovŕšiť tajomstvo, ktoré predurčil pred vekmi. (porov. 1 Kor 2, 7)

Svätý Silný, Boží Syn a jednorodený Boh, ťa dnes priviedol ako prvorodenú z neplodnej matky, aby on, ktorý je Jednorodený z Otca a «Prvorodený zo všetkého stvorenia» (Kol 1, 15), narodil sa ako jednorodený z teba, Panny Matky, ako «prvorodený medzi mnohými bratmi» (Rim 8, 29), spôsobom podobným nám z teba prijal účasť na našom tele a krvi.⁵⁰ Ale nepriviedol ťa len z otca alebo len z matky, aby jedinému Jednorodenému bolo vyhradené byť jednorodeným v každom ohľade: on je jediný Jednorodený z jedného Otca a jediný Jednorodený z jednej Matky.

Svätý Nesmrteľný, Presvätý Duch, rosou jeho božstva ťa uchránil pred Božím ohňom. To naznačoval Mojžišov krík. (porov. Ex 3, 2-3)

11. – Buď pozdravená, Probatika⁵¹, posvätný stánok Matky Božej. Buď pozdravená, Probatika, rodičovské útočisko Kráľovnej. Buď pozdravená, Probatika, predtým ovčinec

⁴⁵ Obraz použitý už vyššie (§ 4).

⁴⁶ Možná narážka na Pies 1, 4.

⁴⁷ Jedinečná blízkosť Bohorodičky k Bohu, tradičná téma, je položená do vzťahu s výrazom Veľpiesne: «ἡ πλησίον μου» (priateľka moja). Ten istý výraz však znamená aj «blízko». Cherubíni a serafíni sú bytia najbližšie sláve Božej.

⁴⁸ Text sa odlišuje od textu LXX.

⁴⁹ Teraz začína takzvaný «Trishagion», typický pre byzantskú liturgiu – «Svätý Bože, Svätý Silný (Mocný), Svätý Nesmrteľný». V troch zvolaniach autor vidí Najsvätejšiu Trojicu.

⁵⁰ Autor používa výrazy Listu Hebrejom (Hebr 2, 14), ktoré naznačujú starostlivosť Slova o ľudský rod a jeho intímne spojenie s ním.

⁵¹ Už vyššie spomínaná brána (§ 6, pozn. 17). Celá homília bola pravdepodobne prednesená pri Ovčej bráne v Jeruzaleme, nazývanej aj «Brána oviec» alebo «Brána rybníka». Podľa starobylej tradície, zozbieranej apokryfnými autormi, Joachimov dom sa nachádzal práve tu. Možno to vycítiť aj z narážok v samotnom texte tohto úseku homílie.

Joachimových oviec, teraz Cirkev stáda duchovných Kristových oviec pripodobnená nebu. Kedysi si každý rok prijala Božieho anjela, ktorý rozvíril vody, uzdravil jedného a oslobodil ho od choroby, ktorá ho držala. Teraz prijímaš množstvo nebeských mocností, ktoré s nami ospevujú Matku Božiu, bezodnú hĺbinu zázrakov, prameň uzdravenia celého sveta. Pretože si neprijala len služobného anjela (Hebr 1, 14), ale anjela «veľkého zámeru» (Iz 9, 5), ktorý zostúpil potichu ako dážď dobra na trávu. (Ž 71, 6) A celá chorá prirodzenosť naklonená k zničeniu bola obnovená v zdraví, ktoré už nestratí, a v živote bez smrti. Skrže neho v tebe skákal ochrnutý ako jeleň. (Iz 35, 6) Buď pozdravená, drahocenná Probatika, nech vzrastá tvoja milosť.

Raduj sa, presladká dcérka Anny. K tebe ma stále znovu priťahuje láska. Ako môžem opísať tvoju vznešenú chôdzu, tvoj odev, tvoju pôvabnú tvár, rozvážne myslenie v mladistvom tele? Tvoj odev bol pekný, hoci ďaleko od prepychu a zmäkčivosti. Krok vznešený a zároveň pokojný a slobodný od lenivosti. Tvoja vážna povaha, miernená veselosťou, neprístupná mužom: svedkom toho je obava, ktorá sa ťa zmocnila pri nezvyčajnom pozdrave anjela.

Učelivá a poslušná svojim rodičom si pestovala pokorné myšlienky v najvyšších kontempláciách! Lúbezné bolo tvoje slovo, ktoré vychádzalo z tichej duše. Čo iné ešte dodať, hodný príbytok Boží?

Právom ťa volajú blaženou všetky pokolenia ako znamenitú slávu ľudstva. Ty si hrdosťou kňazstva, nádej kresťanov, plodná rastlina panenstva, pretože cez teba sa rozšírila krása panenstva. «Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho života.» (Lk 1, 42) Tí, čo vyznávajú, že si Matka Božia, sú požehnaní, tí, čo ťa odmietajú, sú prekliati.

12. – Svätý pár, Joachim a Anna, prijmite odo mňa túto reč pri príležitosti narodenín.

Ó dcéra Joachima a Anny, ó Vládkyňa, prijmi reč hriešneho sluhu, ktorý však horí láskou a ktorý vlastní len teba ako nádej radosti, ochranu života a u tvojho Syna, sprostredkovateľa zmierenia, aj istú záruku spásy. A ráč ty sama odhodiť bremeno mojich hriechov a rozohnať hmlu, ktorá zatemňuje môjho ducha; a aj hrubé hmotárstvo. Ty mi zastav pokušenie, usmerni ma šťastne do života a veď ma za ruku do šťastia tam hore. Dopraj celému svetu, i všetkým obyvateľom pravej viery tohto mesta, pokoj a dokonalé šťastie a večnú spásu pre modlitby tých, čo ťa splodili, i celého ľudu Cirkvi. Tak sa staň!

«Raduj sa (Zdravas)⁵², plná milosti, Pán s tebou. Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho života», Ježiš Kristus, Boží Syn. Jemu sláva s Otcom a Svätým Duchom cez večné veky vekov. Amen.

© Preklad z gréčtiny: Juraj Víttek

Odborná spolupráca: Doc. PhDr. Daniel Škoviera

Jazyková konzultácia: Mgr. Mária Kniesová

Grécky text použitý pri preklade: *Sources Chrétiennes*

URL: <http://grkat.nfo.sk/Texty/damasky1.pdf>

* Starozákonné citácie podľa Septuaginty (LXX). Žalmy sú značené podľa gréckeho číslovania (LXX).

---

⁵² «Χαίρε» je anjelský pozdrav (do latinčiny preložený ako «Ave» a do slovenčiny ako «Zdravas» v latinskom obrade), ktorý v gréčtine znamená «Raduj sa». V tejto forme sa v slovenčine používa v byzantskom obrade.